Den skånska stenkolen

På initiativ av dåvarande statssekreteraren Eric Ruuth, utförde Anders Polheimer undersökningar för att kunna bryta stenkol i Skåne. Han fann 1793 stenkolslagren och de eldfasta lerorna vid Höganäs. Tillsammans med engelsmannen Thomas Stawford ledde han utvecklingen av gruvor i Höganäs och på andra håll i Skåne. Därmed var en ny industri etablerad i Höganästrakten.

Stenkolsbrytning i Höganäs.

Stenkol användes under drygt tvåhundra år. Kol skulle brytas, transporteras sjövägen, tas iland, och därefter transporteras landvägen till fyren. Oftast landades kolen i Mölle. Ibland krävdes omlastning på redden. Vid lugnt väder kunde man lossa kol i Åkerslån, ute vid fyren, eller i Ransvik.
Då behövde man bära kolen upp för de branta slänterna. Alltid ett tungt arbete. Djupgående fartyg lossades ibland i Halsehamn, vid Jonstorp. Under lång tid var bondefolkningen i Kullabygden ansvariga både för sjö- och landtransporter. Särskilda "lyktehemman" och senare "fyrningsbönder" utsågs.

Fyrplatsen på 1890-talet. Den gamla fyrmästarbostaden främst. Fyrvaktarens och fyrbiträdets hus bakom. 1843 års fyr i bakgrunden.

Bostäder för fyrpersonal

Det var trångt i det lilla hus som var sammanbyggt med fyren sedan 1749. Flera av fyrvaktarna valde från sekelskiftet 1800 att bo i torpbebyggelsen vid Hjorthagen och Aldal. På 1840-talet byggdes ett hus för fyrmästaren uppe vid fyren. Ett parhus byggdes år 1866 för fyrvaktare och fyrbiträde. Därmed var bostadsfrågan löst på ett mer permanent sätt.

Fyrmästarens nya bostad uppförd 1901.

Husen förbättrades efterhand, och 1901 byggdes den nätliga fyrmästarvillan i Carl Larsson-stil, som fortfarande finns uppe vid fyrplatsen.

Fyrpersonal

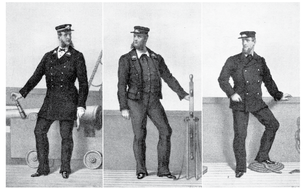

Uniformer för fyr- och lotspersonal år 1874. Fyrmästare till vänster, fyrvaktare i mitten, fyrbiträde till höger.

Utvecklingen av fyrarna krävde en bättre utbildad personal. År 1827 indelades personalen i fyrmästare, fyrvaktare och fyrbiträden i en tydlig hierarki. Varje fyrplats skulle ha en fyrmästare. Olika omständigheter påverkade hur mycket övrig personal som fanns på platsen.

Från 1835 beslutades att "pålitliga qvinspersoner må vid lampfyrar i stället för karl antagas". Försöket att anställa kvinnor som fyrvaktare slog väl ut. En fördel var att fyren kunde skötas av en familj. Det innebar lägre kostnader för Lotsverket. Det behövdes bara en tjänstebostad.

> *"Som fyrmästare antages företrädesvis i gränsvarande eller anskedade underofficerare vid flotten, vilka äro ägnda för duglighet och gott uppförande samt äga nödiga krafter och hälsa."*

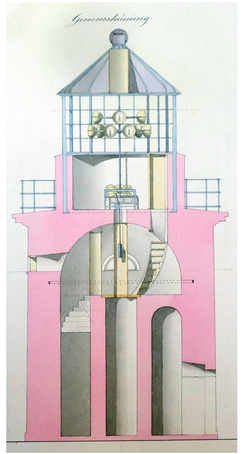

Fyren 1843 med 12 roterande reflektorer

Spegelfyr

Tiden började rinna ut för kolfyrarna. Det fanns modernare fyrningsmetoder som gav starkare ljus, och dessutom medgav en särskild fyrkaraktär. Bränslet till de nya fyrarna var också lättare att transportera.

År 1843 revs fyrtornet från 1749, och ett nytt byggdes. Tolv parabolformade reflektorer (speglar) installerades på en fyrkantig ställning som roterade med hjälp av ett urverk. Reflektorerna försågs med varsin rovoljelampa. Rovolja utvann man ur frön från kålväxter, till exempel raps och rybs. Men snart nog blev även rovoljelamporna omoderna. De ersattes av fotogenlampor år 1882.

Fyren finns vackert tecknad 1872 med landkonturen som stöd för navigeringen.

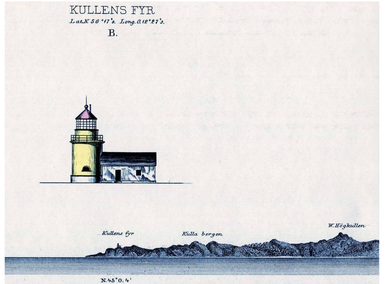

Fyren 1872 sedd från havet.

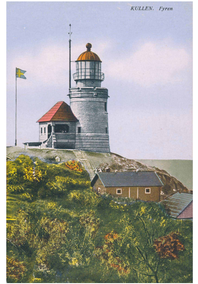

En national-romantisk vy mot fyren.

En nedre fyr

Kullens fyr är Sveriges högst belägna fyr, 78,5 meter över havet. Den höga placeringen är inte bara en fördel. Ibland kan fyrljuset försvinna i tjocka. År 1898 uppfördes därför en liten fyr längst ute på Kullens spets. Den kallades först Kullens nedre fyr, numera Kullens Västra. Fördelen med den lågt belägna fyren är att ljuset kan passera under dimbankar. Men trots de båda fyrarna inträffade fartygsolyckor. Nu är det, tack vare GPS-systemt, sällan som fartygsolyckor inträffar.

Kullens spets med nedre fyren.

Fresnels linser

Kraven på ljusstarka fyrar fortsatte att öka. I början av 1800-talet hade den franske fysikern Augustin Fresnel uppfunnit en ny linsteknik. Tekniken möjliggjorde linser med stor diameter och kort brännvidd utan den stora glasmassa som skulle krävas av en konventionell lins. Den första linsen av Fresnels konstruktion togs i bruk på fyren Cordouan i Frankrike 1823.

Den roterande Fresnel-linsen.

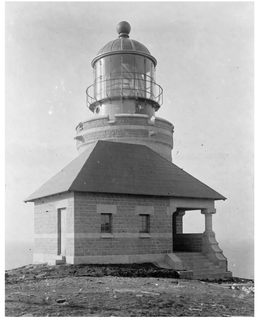

Dahlanders fyr 1900.

Magnus Dahlanders fyrtorn

Nu hade turen kommit till Kullens fyr. Den stora och avancerade linsen krävde åter ett helt nytt fyrtorn. På denna framträdande plats, vid inseglingen till Öresund och Östersjön, ville Lotsstyrelsen visa att Sverige hade något att komma med. Man utlyste en arkitekttävling. Den unge arkitekten Magnus Dahlander vann med sitt stentorn i nationalromantisk anda.

Fyren stod klar att tas i bruk på sensommaren år 1900. Linsapparaten består av tre stycken 2,5 meter höga linser och vilade på en flottör som flöt i en behållare med kvicksilver. På detta sätt undvek man problemet med friktion och slitage. Ljuskällan var en fotogenlampa med sex vekar av dåtidens modernaste slag. Den ersattes snart av en luxlampa där bränslet var fotogengas.